

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ “ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

**ФАКУЛТЕТ “МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА “АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ
НАУКИ”**

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р ИВАН ВЕЛИЧКОВ ИВАНОВ
преподавател в Европейски политехнически университет и ръководител на катедра
“Икономика, мениджмънт и администрация” – гр. Перник,
както и в качеството му на член от Научното жури съгласно Заповед на Ректора на
ВСУ “Ч. Храбър”

по дисертационния труд
на ТАТЯНА АНАТОЛИЕВНА ЧЕРНЯВСКАЯ

на тема: „УПРАВЛЕНИЕ НА САМОДОСТАТЪЧНОТО РАЗВИТИЕ НА
ТРАНСПОРТНО-КОМУНИКАЦИОННАТА СИСТЕМА НА УКРАИНА“

представен за придобиване на
научна степен „Доктор на науките”
по Професионално направление 3.7. „Администрация и управление”
и Докторска програма “Организация и управление извън сферата на материалното
производство”

Научен консултант: проф. д-р Игор Бритченко

Варна, 2017 г.

С възхищение, след запознаването ми с този много сериозен и качествен научен труд пристъпвам към неговото рецензиране и високо оценяване за защита пред Научното жури за придобиване на научната степен „Доктор на икономическите науки“. Убеден съм, че всеки отделил време и внимание на предложения за рецензиране дисертационен труд, с голямо удовлетворение високо ще го оцени, ползва и препоръчва да се изучава богатото му съдържание, логика на изложението и аргументирана фактология. Докторантът Чернявская с научния консултант проф. д-р Иг. Г. Бритченко предлагат сега за рецензиране и защита обмен, но много качествен, прецизен и полезен за науката и практиката дисертационен труд.

Настоящата рецензия е съобразена с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Вътрешните правила за развитие на академичния състав във Варненския свободен университет “Черноризец Храбър”.

За изготвяне на рецензията са представени Дисертационния труд в обем от 417 страници, Автореферат от 68 страници и 43 публикации, от които 7 монографии на докторанта по темата на дисертационното изследване. Представената документация е предостатъчна по обем и съдържание. Веднага и още веднъж искам тук да подчертая, колко приятно и полезно е запознаването с една толкова сериозна и много качествена научна разработка, за да се изрази и задоволство в една рецензия за нейната актуалност, полезност и значимост.

I. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТВАНЯ НАУЧЕН ПРОБЛЕМ

Дисертационният труд представен от докторанта Татяна Анатолиевна на тема „УПРАВЛЕНИЕ НА САМОДОСТАТЪЧНОТО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНО-КОМУНИКАЦИОННАТА СИСТЕМА НА УКРАИНА“ е много сериозно изследване и анализ в една специфична, но с изключително значение социална област, към която се насочва и с перспектива научното познание. Този труд разкрива теоретико-методическите постановки за същността и състоянието на проблема в процеса на неговото реализиране и развитие. Именно това обуславя неговата актуалност и значимост, както и съотносителността му сега към европейските и международните ценности и стандарти, към българския опит и традиции. Ще бъдат сухи и излишни повече суперлативи за избраната и разработена тема по толкова актуален и важен проблем.

Наистина много смелост, отговорност и професионален интерес са необходими сега, за да се захване един докторант с изследване, анализ и оценка на

управление самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система.

Изследване, анализ и оценка, конкретни препоръки за подобряване на този процес и дейност са безспорно необходими и сега правилно докторантът Татяна Чернявская е избрала за разработка този проблем. Основното съдържание на нейния дисертационен труд напълно съответства на формулираната тема. Тук специално трябва да се подчертае и компетентността на докторанта в научната област. Тя е навлязла дълбоко в проблемите, като сполучливо съчетава теоретичните знания с практическите положения и тяхното значение в дейността по управление на изследванията. Именно този професионален капацитет ѝ позволява да поеме отговорността да изследва, анализира и оценява избрания специфичен научен проблем. С работата си в направление научно-изследователска дейност Черняевска показва много добри умения за анализ и оценка, за формулиране и решаване на научните проблеми и задачи.

Структурата на дисертационния труд има „класически формат” – встъпление, пет глави с общо 15 параграфи, заключение, богата библиографска справка и 3 приложения за транспортните коридори и автокатастрофите. Общият обем е 417 страници. В удачно структурираната разработка с логическа последователност се изследва основната тема.

2. КРАТКА ФОРМАЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е представен като самостоятелно научно-приложно изследване:

Встъплението убедително, аргументирано и точно въвежда в темата, показва необходимостта от нейната разработка с точна цел, задачи и подходи, с конкретната и аргументирана теза. Концептуалната рамка е много добре изготвена и оформена, заинтригуващо насочва към изложението в следващите глави.

Глава първа извежда теоретико-методологическите основи на изследването на самодостатъчното развитие. В три параграфа се изясняват най-напред използваният понятиен апарат и конкретно “самодостатъчност” в 50 страници, неговото използване като инструмент за управление на транспортната комуникационна система и като цяло механизмът за изследване и управление на тази система. На стр. 29, 41, 53, 57 се дават много точни и специфични определения, използваните таблици, графики, фигури в случая са много добри и полезни в подкрепа на аргументираните и точни научни обобщения. Факторите са интересни, а изводите и обобщенията от 5 стр. в края на Глава първа са точни, убедителни, интересни.

Глава втора е много интересна с фактологичната информация и най-вече с анализа на методологията на функционирането на транспортно-комуникационната система в контекста на самодостатъчното развитие. Именно след такъв анализ от автора се търсят “възможните” подходи в управлението. Тук голям интерес представлява параметричната идентификация на транспортно-комуникационната система с нейния морфогенезис и функционален анализ. Изводите и обобщенията в края на Глава втора пораждаат много мъприси, становища и препоръки.

Глава трета предлага оценка на самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система на Украйна и механизма на неговото стимулиране. Много полезна с таблиците, графиките и фигурите е оценката в тази глава на състоянието и диагностиката на транспортно-комуникационната система в съпоставка с факторите и резервите за самодостатъчно развитие и неговият комплексен механизъм.

Глава четвърта от дисертационното изследване е посветена на осигуряване транспортната сигурност в самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система. Разкрита е взаимовръзката между самодостатъчността и безопасното развитие на транспортно-комуникационната система, същността на процесите на осигуряване на транспортната сигурност и сигурност на транспорта. Разгледани са актуалните проблеми с осигуряването на информационната сигурност и е посочено атрибуталното свойство на транспортно-комуникационната система – резистентност.

Специално е разгледана и оценена транспортната безопасност като фактор за самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система. В труда е направено уточнение и разграничение на понятията „транспортна сигурност“ и „сигурност на транспорта“. Комплексният механизъм за осигуряване на самодостатъчност на транспортно-комуникационната система на Украйна е представена в много интересна графика (№ 7). Механизмът за осигуряване на самодостатъчност на тази система при осигуряване на транспортната сигурност също е представен в една много точна и интересна схема.

Под *механизъм за осигуряване на транспортната сигурност* се разбира обективно обусловената и субективно реализуема съвкупност от властови, управленчески и координационни условия. Аргументирано се прави изводът, че транспортната сигурност действа като съществен фактор за самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система. Специално внимание се отделя на „информационната сигурност“, като основа на националната транспортна сигурност – нейната същност и организационно осигуряване. В труда е предложено авторово тълкуване на термина „информационна сигурност“, което означава състояние на защитеност на личността, обществото и държавата от информация, носеща вреден или противоправен характер.

В тази глава с голям интерес и внимание се проследява „механизмът на резистентност на системата за осигуряване на транспортна безопасност“. Механизмът на резистентност е призван да формира най-вече приспособяване към структурата на обкръжаващата система и затова в дисертацията е формиран структурно-процесуален модел на *резистенциогенезиса*. Той представлява процес на изработване на сценарий на резистентност във взаимодействие на минали, съвременни и бъдещи състояния на социално-икономическата система. Разкрито е, че резистентността носи характер на мултипликативно действие. По този начин, както показва проведеното изследване, категорията резистентност се явява многокомпонентно, мултикомпозиционно понятие.

В последната **Пета глава** от дисертационния труд се разработва и оценява стратегическото моделиране на самодостатъчното развитие на транспортно комуникационната система. С формиране на модел е разкрит процесът на формиране и одобряване на иконометричен модел за самодостатъчно развитие на транспортно-комуникационната система. Специално е анализиран с конкретни формули и изчисления иконометричният модел на зависимостта на обема на паричната маса на брутния приход от функционирането на транспортно-комуникационната система на Украйна чрез 11 конкретни фактора. Авторът е направил дългосрочна прогноза за брутния приход от функционирането на транспортно-комуникационната система за периода 2015 – 2025 г. Разработени са и концептуалните основи на формирането на стратегията за самодостатъчното развитие на транспортно-комуникационната система. За разлика от другите четири глави, тук обобщението е само страница и половина, но с много аргументирани изводи и препоръки.

Заключението е естествен завършек на дисертационния труд. В него се потвърждава реализирането на поставената цел и задачи. Формулирани са основните 23 извода от проведеното изследване и произтичащите от тях препоръки, които могат да бъдат използвани с оформения модел.

Приложената справка за приносите в дисертацията е конкретна. Тя маркира добросъвестно основните теоретично и практико-приложни приноси постановки на автора в труда. Приемам основните шест приноси така, както ги е формулирала докторант Чернявская..

Не установих плагиатстване и приемам, че дисертационният труд, както и научно-приложните приноси в него са лично дело на докторанта.

Авторефератът представя същностните моменти на дисертационния труд. Той е разработен на високо ниво и много добре отразява цялостното съдържание на дисертационния труд, неговите качества и приложна стойност. **Осъществени са всички изисквания на Закона за научните степени и звания.**

3. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ РЕЗУЛТАТИ И ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представеният за защита дисертационен труд е удачно структуриран с много добър език, стил и логика на изложението. В него с логическа последователност се изследват същностни, методически, управленски, икономически и административно-организационни аспекти на разглежданата тематика.

За задълбоченото и изчерпателно изясняване на избраната тема много спомага стройният план на изследването, който следва логическата последователност на цел, задачи, ограничения, допускания, предмет, подход и методи на изследване. Положително трябва да се оценят изследователската и практико-приложните цели с конкретизираните научно-изследователски задачи на изследването.

Най-напред и преди конкретната оценка е необходимо и полезно да се изтъкнат няколко общи характеристики на дисертационния труд:

* **първо** – той е посветен на една много актуална и особено полезна за наукознанието и практиката тема. Дисертантът Татяна Чернявская много точно и обосновано посочва обективните причини, които правят темата толкова съвременна и значима, както и нейната степен на разработеност след коренните промени в глобален и национален мащаб. Тези няколко най-обща съображения определят тематиката на дисертационния труд като много важна и актуална, полезна за днешния и перспективна за утрешния ден;

* **второ** – изследването на актуалните и процедурни аспекти в разглежданата проблематика е научно обосновано, извеждат се и аргументират интересни и оригинални тези;

* **трето** – много добро е познаването на предметната област, която е в рамките на научната специалност. Към обема на дисертацията от 417 страници основен текст трябва да се добавят много перфектни и впечатляващи фигури, таблици, графики и три приложения. Използваната богата литература включва над 10 страници визиране на източници на български, руски и английски език, и от интернет-сайтове.

Всички тези помощни, справочни, информационно-аналитични материали и документи са много добре използвани при обосновка тезите на авторката в представения дисертационен труд. Избраният начин на цитиране следва един от утвърдените в науката подходи, а събраната емпирична информация е обработена професионално, достъпно и разбираемо, като красиво и нагледно е представена.

Рядко се предлага дисертационен труд с толкова много фактология, методика на изследване и изчисления, за да се стигне до точни и безспорни резултати, мотивиращи и ефективни решения и действия, когато основно става дума за знания и опит. Чудесни, точни и впечатляващи са използваните фигури в текста.

Всичко това говори, че докторантът Татяна Чернявская добре познава предметната област и може да има приноси за нейното развитие. Тя притежава много богата и научна осведоменост относно направените до сега изследвания и съответните публикации в дисертационната материя. Познава, цитира, анализира, оценява позициите на наши и чуждестранни автори, което прави с уважение и научна добросъвестност. Извежда и включва в своите разсъждения и обобщения, идеи и разбирания на други изследователи без да напуска или принижява спецификата на своята изследователска цел и задачи.

* **четвърто** – методиката и методологията на изследването са правилни и много добри, теоретичните обобщения се правят на основата на проведените проучвания и апробации, които подробно се описват и оценяват. Приложен е и критичен анализ на събраната фактологическа информация и конкретни резултати от направения мултикритериален анализ;

* **пето** – дисертацията има сериозна практико-приложна стойност, особено с разработките в последните три глави. Трудът е самостоятелно научно-приложно изследване, а докторантката е направила 43 сериозни научни публикации по темата.

Като цяло разработката се характеризира с логичност на изложението и относителна задълбоченост на направените изследвания и изводите от тях. Успешен е опитът на дисертантката за решаване на поставените във встъплението точна цел и задачи. Затова може да се твърди, че целите на дисертационното изследване са постигнати, което много убедително се доказва в заключението. Заявената основна изследователска теза е доказана с извършените конкретни теоретични и приложни изследвания. Така дисертационният труд има не само теоретична, но и много полезна практико-приложна насоченост. Резултатите от него се съпровождат с авторови идеи, мнения и предложения направени на базата на обобщените изводи и заключения към всяка глава. Могат да се посочат в рецензията също много „суперлативи“ за качествата на перфектната дисертация.

Получените научни резултати в дисертационния труд ми дават сериозни основания да подкрепя посочените от кандидата претенции за приноси. Приемам напълно тяхното формулиране и подреждане в дисертацията и автореферата. Специално искам да подчертая, че напълно приемам и формулираните самостоятелни определения на посочените понятия и базови дефиниции.

С всичко изложено до тук искам да заявя, че са спазени и осъществени изискванията на ЗНСЗ.

Допуснати са и някои незначителни слабости и грешки в текстуалното съдържание и най-вече в концептуалната рамка, които няма да поставя в рецензията. Тези само маркирани с препоръчителен тон критични бележки не обезценяват получените в дисертационния труд резултати. Те не накърняват общото положително впечатление от работата на Татяна Чернявская, не променят актуалността на темата и на методологическите и научно-приложни приноси, като определено смятам, че са обясними и лесно преодолими от един добър изследовател.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предложената за рецензиране дисертация на Татяна Анатолиевна Чернявская е задълбочен, завършен научен труд със значителни научни и научно-приложни приноси и в пълно съответствие с изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор на икономическите науки” по Закона за развитие на академичния състав на Република България. Дисертационният труд показва, че **кандидатката притежава задълбочени теоретични знания и способности за самостоятелни научни изследвания.**

Като отчитам качествата на дисертационния труд и постигнатите в него резултати, давам положителна оценка и предлагам специализираното научно жури да даде на Татяна Анатолиевна Чернявская образователната и **научна степен „Доктор на икономическите науки” по професионално направление 3.7 „Администрация и управление”.**

Гр. Варна, 29.06.2017 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Иван Величков)